

Gamle Retsceremonier.

Ved C. Klitgaard.

»Binde Bogsed«.

I »Jydske Saml.« 1. VII. 254 f. har V. A. Secher omtalt »Bogseden«, som i ældre Tid var det tekniske Udtryk for den Ed, Sagsøgeren skulde aflægge, naar han fremsatte Sigtelse i de Sager, Ransnævninger skulde sværge om. Secher har dernæst omtalt, at i Vendsyssel og Hanherrederne hed det i det 17. Aarh. at »binde Bogsed«, et Udtryk, der ret ofte forekommer i Tingbøgerne, men hvis Oprindelse næppe er klarlagt endnu, skønt Secher efterlyste den.

I Stemanns Retshistorie S. 184 forklares Bogseden som bl. a. værende en Ed, der er aflagt med Haanden paa Bibelen. Forholder dette sig rigtigt, skulde man altsaa medføre en Bibel, naar en saadan Eds-aflæggelse skulde finde Sted paa Tinget; men det gjorde man dog næppe i nyere Tid. I ældre Tid, da der ikke førtes Tingbøger, hentede man maaske nok en Bibel i nærmeste Kirke, naar der paa Tinget skulde aflægges Bogsed, men i nyere Tid erstattede man Bibelen med Tingbogen. Vi ser det af Jerslev Herreds Tingbog for 29. Novbr. 1677, hvor der omhandles, at Forpagter og Forvalter Jørgen Christensen paa Hjermelevgaard har indstævnet en Del Personer til at møde paa Tinget »for Bogsæd att binde« og Ransnævningers Opkrævelse m. v. Saa fremstod Jørgen

Christensen, og »eftersom han i Dag otte Dage tilforn lyste forskrevne Personer hver et fuldt Ran til, hvilke han i Dag med Haands Paalæggelse paa Tingbogen gjorde sin Bogsed og ved Sjæl og Salighed i Dag til Fuldmaal, at hver af forskrevne Personer haver afranet ham en halv Mark Koste (o: Værdi) og saa meget, Kosten er bedre.«

Her træffer vi i én Sag saavel Udtrykket at »binde Bogsed« som »gjorde sin Bogsed«. At »binde Bogsed« maa vel tage Sigte paa, at Ransmændene figurlig talt bindes ved Eden; kan de ikke rense sig for Sigtelsen, bliver de Ran oversvoret af Nævningerne og maa bøde efter Loven. En Parallel til denne Binding synes vi at have i Fortidens saakaldte »Bindebrev«, hvor den, der faar Bindebrevet eller Snoren med de kunstfærdige Knuder, ifalder en vis Straf, hvis han ikke kan gætte Brevets Gaader eller løser Knuderne, altsaa hvis han ikke kan frigøre sig for de Baand, han figurlig talt er blevet bundet med.

»Med Kniv og Muld«.

I Hjørring Tingbøger fra det 17. Aarh. (f. Eks. 5. April 1636) anvendes ofte Udtrykket at »skøde med Kniv og Muld«. Der sigtes jo hermed til den middelalderlige Ceremoni, at den Skødende ligesom skar den Jord fra sig, som han solgte; men paa den Tid, her omhandles, er Udtrykket næppe mere end en tom Formel.

»Salt og Brød«.

I Skagen Tingbog 1656 fol. 102 forekommer Udtrykket at sværge »om Salt og Brød«, idet en for Tyveri sigtet Person ikke vilde aflægge en saadan

Ed, der i hele Vesteuropa og maaske videre om ansaas for særlig hellig, men som dog ikke var tilladt efter dansk Ret. Af det anførte synes at fremgaa, at denne Form for Edsaflæggelse officielt kunde foregaa i Skagen, som jo da ogsaa var en Afkrog, hvor gamle Skikke holdt sig længe; men forøvrigt omtales i Hübertz: »Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus« III 44, at Biskop Braem i Aarhus 5. Novbr. 1709 udbad sig Stiftamtmandens Betænkning om, hvad han skulde gøre ved nogle Rytterbønder i Ommestrup i Mørke Sogn, der for at befri sig for Mistanke om et lille Tyveri offentlig havde svoret paa Salt og Brød. Biskoppen mente, at i hvert Fald de to Hovedmænd, der var fremkommet med Brødet og Saltet, burde udstaa Kirkens Disciplin, da verdslig Straf ikke syntes ham tilstrækkelig. Af Mørke Kirkebog ses, at Tyge Falksen og Hans Jakobsen af Ommestrup 1710 blev offentlig afløst »for Tyveri«, og der tilføjes, at de havde stjaalet Bygningstømmer i Balle og ført det til Ommestrup. De var paa Tinge blevet overbevist om Tyveriet, og en Christen Mikkelsen af Ommestrup, der havde aflagt Mened i samme Sag, havde 1709 25. Søndag efter Trinitatis udstaaet Kirkens Disciplin.

Denne Afløsning er efter Mørke Kirkebog omtalt i »Ugeblad for den d. Folkekirke« Nr. 15 for 1865 S. 238, og Meddeleren udtaler, at ved Udtrykket »Meen-Ederi« er altsaa ment den Art af Mened, der bestod i at sværge »om Salt og Brød«, men dette fremgaar aldeles ikke af Kirkebogstilførslen og er næppe rigtigt; en Ed svoret ved Salt og Brød behøvede jo ikke at være Mened, og en Ed svoret paa almindelig Vis kunde godt være Mened.

I Aaret 1696 absolveredes 22 Mænd og unge Karle af Kædeby i Humle Sogn paa Langeland, fordi de

havde svoret »om Salt og Brød«, og det følgende Aar afløstes yderligere 13 Personer for samme Forseelse og vel begaaet i samme Sag; men der udtales ikke noget om, at de havde aflagt falsk Ed. (Ugebl. for den d. Folkekirke 1865 Nr. 2, S. 30.)

H. F. Feilberg har i »Dania« VIII. 94 meddelt nogle Oplysninger om Skikken baade i Danmark og Udlandet, af hvilke vi her kun skal anføre, at i Følge Journ. af Amerik. Folklore II. 140 brugte ungarske Zigøjnere at rejse et Kors, hvorpaa et Stykke Brød, bestrøet med Salt, fæstedes, og derved svor de.

At Udtrykket »om« Salt og Brød (jvf. Folkevisens: »Og svor hun om Vor Frue«) er ensbetydende med »ved« eller »paa« er vel givet.